

ועוד זאת: אפילו אם יטעון הרב גארעליק שבענין זה 'קים לי' כשיטת ה'מחנה חיים' ולא נשא פנים גם לרבותיו ולרבותיהם, מ"מ ברור שהמוציאים לאור את התלמוד המבואר יש להם על מי שיסמוכו ואין מזניחין אותם בגלל המשכם אחרי שיטת רוב גאוני הדור ההוא שנמנו לעיל.⁵⁴

המורם מהנ"ל: תכנית 'הגמרות המבוארות' קיבלה הורמנא וגם גושפנקא מגאוני קמאי ומגאוני בתראי, וע"כ עם כי ליוצאי מדינת אונגאריין והנמשכים אחרי גדולי חכמי ישראל שהיו בארץ ההיא אולי⁵⁵ יש מקום לפקפק בכשרותן, מ"מ לשאר החרדים לדבר ה' הרי, אדרבה, לא יסורו ימין ושמאל מהוראת הגאונים והפוסקים הנזכרים, שביטלו את חששותיהם של המערערים על חיבורים כאלו, ואישרו את כוחם של העוסקים בביאור התלמוד, לשעה ולדורות.

ענף שני

התלמוד במהדורת ארמסקרו"ל

השקפות מפוקפקות

יד הנה אף שהפכנו בזכותן של הגמרות המבוארות למיניהן, יש להעיר שכמה רבנים מצאו שמץ פסול בגמרות מהדורת 'שוטנשטיין' דוקא, המכונות על שם מוציאיהן

קודש;⁵⁴ (ה) משום שפירושי וציוני מחברי המדריך "מלאים חוך ומרמה"⁵⁵.

וממוצא דברי ה'מחנה חיים' נראה שאנו יכולים ללמוד שאילו לא קיצרו מחברי 'המדריך' ולא קצצו בנטיעות, ולא היו משמיטים שום דבר, והיו מסדרים כל דברי הגמרא דבר דבר על אופניו לפי הסדר ולפי שמות המסכתות, והיו מדפיסים את פירושם ביחד עם הש"ס כצורתו וכצלמו – ועוד והוא העיקר, שפירושם הי' בגדר סולת מנופה, נקי מכל חשש ושמץ של דעות בלתי טהורות – לא הי' מתנגד לחיבוריהם.

¹²³⁴⁵⁶⁷א"ח"ח

ואם כנים אנחנו בזה, נראה לדון לגבי הגמרות התדשות שנדפסו בשנים האחרונות, שגם לפי שיטת המחנה חיים וסיעתו מגדולי הונגרי אין שום חשש ונדנד איסור כלל!

ואפילו את"ל דה'מחנה חיים' תנא ושייר, ובאמת היו לו עוד טעמים גדולים לאסור ולהחרים את 'המדריך' – טעמים השייכים גם לגבי הגמרות המבוארות בימינו, מ"מ תמיהני על הרב גארעליק שנטה ממסורת אבי בית בריסק ודעימי, והכריע כשיטת המחנה חיים נגד הנצי"ב, ר' ישראל סלנטר, ר' יצחק אלחנן, האור שמח והאדר"ת; יציבא בארעא וג'יורא ¹²³⁴⁵⁶⁷א"ח"ח בשמי שמיא!

54. וליישוב דעת גדולי ישראל הנ"ל החולקים על ה'מחנה חיים' י"ל: (א) דכיון שבכל סוגיא שנכלל ב'המדריך' מפורש שם מאיזו מסכת היא באה לא תהי' השכחה מצוי; (ב) דס"ל דהתועלת בספר 'המדריך' דוחה את התסורן (בידיעת שמות המסכתות) עכ"פ עד אשר יגדלו התלמידים ולא יצטרכו להשען על 'המדריך' וילמדו מסכתות הש"ס מתוך הגמרות ואז יהיו בקיין גם בשמותיהן.

55. סתם ה'מחנה חיים' ולא פירש את דבריו. וצריך חיפוש איה איפה מקום התורפה בספר 'המדריך', ובפרט שכונ"כ גדולי ישראל שבדקוהו לא ראו בו כי אם טעם לשבח כפי שכתבו בהסכמותיהם המפורסות.

56. ומוזה נוכל ללמוד מוסר השכל כלפי המתרחש במחנינו בימינו, שכמעט בכל נושא חדש העומד על הפרק ושנוי במחלוקת, עומדים כל החכמים בעיניהם ודורשים כמפי הגבורה, מה אסור ומה מותר, מה טהור ומה טמא, מה גורם להחזקת התורה ומה גורם להפרתה. הלא הראינו לדעת שלא כל המתלבש באיצטלא של דעת תורה, אכן זוכה לכוין לדעתם של גדולי התורה האמיתיים, ולפעמים עוצם הקנאות לשמור את דרך ישראל סבא לבל ינטעו בה זמורות זרים, מקלקל את השורה ובאים לכלל טעות בענינים העומדים ברומו של עולם ונוגעים ליסוד הקיום של עם ישראל. ואם בארזים נפלה שלהבת מה יענו איזוכי הקיר!

57. "אולי" – דייקא, כי כבר כתבתי לעיל שבאמת אין ראי' מהתנגדותם של כמה מרבני הונגרי ל'המדריך' שלשיטתם גם הגמרות המבוארות בימינו פסולות הן, ואדרבה, וכן"ל בארוכה. [ועוד יש להעיר, ממ"ש הר"י מונדשיין רמאמרו הנ"ל הערה 33 שאתר מהנזמרים העיקריים להתנגדותם של הרבנים הנ"ל ל'המדריך' הוא כיון שאחד המחברים

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

'ארטסקרול' 'לשון וסגנון מאדערנ"י" וסגנון 'עממי וארצי', וגם איזוה 'דברים פסולים ואסורים' מצאו שעל כל אלה יצא קצפם וסורו טמא קראו למו.

ולכאורה, מי שקורא את דברי הפתיחה לספרי 'מסורה-ארטסקרול' וכיו"ב יראה שראשי מערכת 'ארטסקרול' מעידים על עצמם שהם 'שומרים משמרת הקדש', וכל מעשיהם אינם אלא ע"פ חכמיהם. בניגוד לכמה מחברי ספרים בימינו שאינם מקבלים עליהם את מרותם של הרבנים החרדיים, הרי ראשי 'ארטסקרול' אמורים להיות משועבדים לגדולי הרבנים והרמ"ם החרדיים, [חברי 'מועצת גדולי התורה' ודכותיהן], אשר על פיהם יהי כל ריב וכל נגע. וע"כ גם הגמרות המבוארות של 'ארטסקרול' יצאו לאור מעוטרות בהסכמותיהם וברכותיהם של כו"כ רבנים ורמ"ם מפורסמים הנמצאים בעלמא דקשוט, וגם – יבדלו לחיים טובים וארוכים – מאלה הנמצאים אתנו היום.⁵⁸ כל זה, גם היהודים החרדיים (גם בעולם הישיבות והכוללים) סוברים (בדרך כלל) שספרי 'ארטסקרול' אינם טעונים בדיקה כי מחבריהם קיימו וקיבלו עליהם את 'דעת תורה' האמיתית בכל מכל כל.

אבל כאשר בדקנו את חיבורי 'ארטסקרול' ראינו שנמצאים בהם דברים יסודיים שבהם נטו מ'דעת תורה', ותרתי לגרועותא עשו: האחד, שמביאים דברים ממחברים שונים שאין רוח החכמים (הנ"ל) נוחה לא מהם ולא מדבריהם, ועי"ז מעבירים הם את ציבור הקוראים בספריהם על דעתם ועל דעת רבותיהם; והשני, שבפירושיהם הובאו ענינים שונים שמראים בעליל שנכתבו ע"י תלמידים

לאור בשם 'גמרות ארטסקרול', וטענו שאור וחושך משתמשים בעירוביאי בגמרות אלו, וכפי שיתבאר, ובהקדם:

לית דין צריך בושש שחכמה וגם מלאכה גדולה השקיעו מערכת ארטסקרול ב'תלמוד בבלי' מהדורת שוטנשטיין. רבים וגם טובים נהנים מהנקודות וסימני פיסוק, סיגנון התרגום והביאור, ההערות והמ"מ בשולי הגליון. גם ההידור החיצוני בדיו ובנייר, בעריכה ובכריכה, מושכים את לב הרואה תלמוד מפואר ואומר ברקאי.

אבל ראיתי להרה"ג ר' הלל ווינבערגער שליט"א שבדק את הגמרות הללו ויצא לקטרג עליהן כזה"ל: "סדר כתיבת הש"ס הלזה בכמה מקומות נכתב בלשון וסגנון מאדערנ"י כדרך כותבי סיפורים והיסטוריאול"ת עם סגנונם העממי והארצי שמערטל גודל קדושת הענינים ורום ערכן... ונפגם נפש הלומד בלמוד בתוכו... וכ"ז מכאיב כל נפש היפה וסולד כל הולך בתום באור תוה"ק... ואנחנו בדין להתרחק מכל שמץ ושימצא כזה עד קצה האחרון".⁵⁸

והרה"ג ר' יואל מארגענשטערן, אבד"ק שארמאש, במכתבו ע"ד ה"ש"ס עם פירוש חדש בלה"ק ע"י המוסד ארט"ס-קרא"ל טען טענה נוספת, וז"ל: "יש מהחברים הזה [!] אשר אין רוח חכמים נוחה מהם... והמוסד הזה כבר הכניס בישראל הרבה דברים פסולים ואסורים, ובודאי שלא ראוי כלל ללמוד ש"ס על ידם".⁵⁹

והנה הרבנים הנ"ל סתמו דבריהם ולא פירשו איפה הם המקומות שבהם נקטו מערכת

58. כ"כ במכתבו שנדפס בקובץ הנ"ל הערה 2, עמוד נו.

59. מכתבו נדפס בקובץ הנ"ל הערה 2, עמוד נט-ס.

60. ההסכמות מעידות על הנחיצות בספרים אלה ועל טיב הספרים בכללותם, אבל פשוט שאין ההסכמות מעידות על כל פרטי הדברים שהובאו בתוך הספרים. [וראה מ"ש בספר 'חיי עולם' להגרי"י קנייבסקי וצ"ל פ"ח בהערה בשוה"ג: "אפילו חיבור שיש עליו הסכמות מתחמי תורה, אין זאת אומרת כלל על הגינות הוראות החיבור כידוע". וצ"ש שציין למ"ש בשו"ת מהרש"ה ח"א חמ"ו. "הנה ושלח אלי ח' ופש אדת מחירר המו"ע דה' זוארש ו"י טל

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

תועים שנטו מ'דעת תורה' ולקחו להם דיעות מכל אשר בחרו.⁶¹

ומכבר שמעתי מת"ח מובהקים שבאו בקובלנא על 'ארטסקרול' מחמת זה שפירשו משנה אחת שלא כהוגן. דהנה שנו חכמים בלשון המשנה (חולין פ"ט מ"ו): "עכבר שחציו בשר וחציו אדמה ניש מין עכבר שאינו פרה ורבה ^{אורי חכמה} אלא מעצמו נוצר מן האדמה, כאשפה המשרצת תולעים. ואם עדיין לא נשלמה בריאת העכבר אלא מצדו אחד הימני או השמאלי. רע"ב], והנוגע בבשר טמא באדמה [שכנגדו, רע"ב] טהור. רבי יהודה אומר, אף הנוגע באדמה שכנגד הבשר טמא". ובמשניות מהדורת 'ארטסקרול',⁶² כתבו דיתכן שחז"ל הסתמכו בתיאור "עכבר שחציו בשר וחציו אדמה" על חכמי אומות העולם, וציינו לדברים המיוחסים להגרש"ר הירש "שנדפסו בהמעין" שהאריך בנידון זה וכיו"ב, וכתב בזה"ל: "חכמי דת האלקי ומקבלי ומוסרי ומורי תורותיו חוקיו מצותיו ומשפטיו היו חז"ל, ולא חכמי הטבע וההנדסה והתכונה והרפואה ביחוד, רק כפי הצריך להם לידיעת ושמירת ועשיית התורה, ולא מצינו שנמסרו להם ידיעות האלה מסיני ... גדוליהם ידעו כל החכמות והמדעים כפי אשר מוסכם הי' בזמניהם לאמת, ועמדו בזה בשוה על במתי החכמה והמדע עם כל שאר גדולי החכמים באומות העולם אשר חכמתם והגדתם נתקבלו למפורסמות בדורותם. הגע כעצמך, אם למשל חכם כמו הומבאלד הי' בזמנם, ואף הלך למרחקי הארץ לדרוש ולחקור על טבע הבריות

והי' מספר בתשובתו [בחזרתו] שנמצאו במדינה רחוקה מעבר לים דמות אדם הצומח מן הארץ,⁶³ או נמצאו עכברים אשר נהוו מן העפר ועדיין נראים עכברים חציים חי וחציים עודם עפר וכיוצא, ונתקבלו דברים אלו בקרב לב העולם לאמת, הנבקש מחז"ל שלא ידברו בחכמת התורה על דברים אלה, מה משפט בריות כאלה לענין איסור והיתר וטומאה וטהרה, אם לא שמו לדרך פעמיהם ללכת למרחקים ולדרוש אם אמת שנמצא בריות כזה כפי המפורסם בעולם? ואם כפי ראות עינינו היום דברים האלה בדויים נחשבים, וכי הקולר תלוי בחז"ל אשר בזמניהם הי' זה במוסכמות אצל חכמי הטבע? וכן הי' באמת, דברים אלה נמצאו בספרי פליניוס ... וכל מי שקורא בבבא קמא (טז, ע"א) באגדה 'שדרו של אדם לאחר שבע שנים נעשה נחש והני מילי דלא כרע במודים', ימלא שחוק פיהו, ובפליניוס נמצאו כדברים האלה מלה במלה ... וכן לעניות דעתי ברור, כל דבר המתמי' כזה שנמצא בדברי חז"ל כשנחקר ונדרוש נמצא שהי' כבר מפורסם ומקובל לאמת בקרב חכמים בזמנים הללו, ומצינו שחז"ל בעצמם ובכבודם שמו חכמת אומות העולם כדברים הטבעיים שוה בשוה עם חכמתם, ובשאלתם עם מי האמת בענין מה שנחלקו אומות העולם עם חכמתם לא סמכו על קבלה שהיתה בידם אלא על סברא". עכ"ל הגרש"ר הירש וצ"ל⁶⁴ המצויינים בספרי 'ארטסקרול'. וגם בש"ס מהדורת 'ארטסקרול' (בלשון הקודש) ציינו למאמר הגרש"ר הירש הנ"ל, שם כתב שדברי המשנה ששנה רבינו הקדוש לא נשנו אלא מחסרון

61. ו'בעניני האמונה, קשה להבדיל בין דבר קל לדבר חמור, כי אפילו דבר קל יכול להביא ח"ו לידי כפירה, כיון שזהו באמונה, דוגמא לדבר אשר נקב גדול ביותר ברגלה של בהמה ואפילו ניטלה הרגל, אעפ"כ הבהמה כשרה, ונקב כחודו של מחט בקרום של מוח מטריף את כל הבהמה, וככל הדברים האלה הם גם בנוגע לאדם בגשמיות ובנוגע לגפשו" (אג"ק מרן הגה"ק מליובאוויטש זי"ע, ח"ה, אגרת א'טטו, עמוד ריד).

62. מסכת חולין [באנגלית], הוצאת 'מסורה', ברוקלין תשמ"ט פ"ט שם הערה 1 (עמוד 238).

63. ראה תו"כ עה"כ (שמיני יא, כז) "כל הולך על כפיו". וראה כלאים פ"ח מ"ה ובפיהמ"ש להרמב"ם ורע"ב שם ובירושלמי שם פ"ח ה"ד.

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

ידיעה ועל יסוד דברי אוה"ע אשר טחו עיניהם מראות.⁶⁵

והנה רוב פוסקי דורנו⁶⁶ שללו שיטה זו בתכלית השלילה ודגוה ככפירה גמורה בתושבע"פ ובחכמי המסורה שכל דבריהם נאמרו ברוה"ק וכל רז לא אניס להו.⁶⁷ וזה יותר משנתיים ימים שדנו גדולי הפוסקים בדבר והחרימו⁶⁸ וגם גזרו שריפה⁶⁹ על חיבורים שונים שהביאו שיטה זו⁷⁰. ובספר 'אפיקי מים'⁷¹ מתורתו של הרה"ג ר' משה שפירא שליט"א ותלמידיו נקבע שהמאמר הנ"ל המיוחס להגרש"ר הירש – לפיו לא ידעו חז"ל

בחכמת הטבע אפילו דברים הפשוטים לאנשים כערכנו וע"כ האמינו חז"ל בדברי הבל ודופי שהאמינו בהם גויי הארצות בימים ההם [כגון ש"נמצאו עכברים אשר נתהוו מן העפר ועדיין נראים עכברים חציים חי וחציים עודם עפר"] – מזוייף הוא ובוודאי לא יצא מתחת ידו של הגרש"ר, לא מיני' ולא מקצתי'.⁷²

אמנם מה ששיטת הגרש"ר הירש וסיעתו צויינה לשבח וקנתה שביתה בספרי 'ארטסקרול' נראה דלשיטתייהו אזלי, כי הרה"ג ר' חיים זאב הלוי מלינוביץ שליט"א, רב דק"ק 'בית תפלה' אשר ב'רמת בית שמש',

65. תלמוד בבלי מסכת חולין, מהדורת שוטנשטיין (בלה"ק), ח"ד (מסורה תשס"ד), חולין קכו, ע"א הערה 23. [ובמהדורתם האנגלית עמ"ס חולין שם, הערה 18, ציינו לעיין בהמשניות הנ"ל הערה 62].

66. וביניהם כמה רבנים שנתנו את הסכמותיהם ל'גמרות ארטסקרול'! [ראה לעיל הערה 60].

67. וראה מ"ש הגה"ק מקלויזענבערג זצ"ל: "הלא הכחשה הוא ברעת חכמי התורה, הם אמרו שיש בעלי חיים שנבראים מאליהם אף יש עכבר שנברא מאדמה וחציו בשר וחציו אדמה והאיך אפשר לומר שהגוי יודע טוב יותר מחז"ל ... הלא זה כפירה ממש..." (נרשם ע"פ דבריו בשיעור שמסר כש"פ בהו"ב בשנת ה'תשמ"ג ונרפס (תחת הכותרת 'בענין לסמוך על דעת חכמי הטבע ובענין התולעים הנמצאים בדגים') בקובץ אור ישראל גליון ו' (טבת תשנ"ז) עמוד קלו. וראה גם שו"ת דברי יציב יו"ד סי"ד אות ב.

68. רבנים הללו חתמו על החרם: הרה"ג ר' יוסף שלום אלישיב שליט"א; הרה"ג ר' אהרן ליב שטינמן שליט"א; הרה"ג ר' חיים פנחס שיינברג שליט"א; הרה"ג ר' שמואל אויערבאך שליט"א; הרה"ג ר' שמואל אביגדור פייוועלזאהן שליט"א ראש ישיבת 'בית מדרש לתורה'; הרה"ג ר' אלי' שמחה שוסטאל שליט"א ראש ישיבת 'בית בנימין'; הרה"ג ר' ישראל פערקאבסקי שליט"א ראש ישיבת 'בית התלמוד'; הרה"ג ר' שמואל ברנבוים שליט"א ראש ישיבת 'מיר'; הרה"ג ר' חיים שטיין שליט"א ראש ישיבת 'טעלז'; הרה"ג ר' אריה מלכיאל קוטלר שליט"א ראש ישיבת 'בית מדרש גבוה' (ליקוואוד); הרה"ג ר' מאיר הערשקאוויץ שליט"א ראש ישיבת 'בית בנימין'; הרה"ג ר' יוסף ראזענבלום שליט"א ראש ישיבת 'שערי יושד'; הרה"ג ר' רפאל הלוי שאר שליט"א ראש ישיבת 'במאנסי'; הרה"ג ר' דן זאב הלוי סגל שליט"א; הרה"ג ר' מתת' חיים סלומון שליט"א מנהל רוחני ב'בית מדרש גבוה' (ליקוואוד); הרה"ג ר' אברהם חיים לוי שליט"א ראש ישיבת 'טעלז' שיקאגו; הרה"ג ר' יהודה עדס שליט"א ראש ישיבת 'קול יעקב'; הרה"ג ר' דוד פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת 'תפארת ירושלים'. [גם הרה"ג ר' משה שפירא שליט"א, הביע חו"ד במכתב בפ"ע ששיטה זו ה"ה כפירה גמורה באמיתה של תורה והכחשת מגידה].

69. הערה דא"ג: ע"ד שריפת ספרי מינות בכלל, נשאל הגר"ח קניבסקי שליט"א ע"ד מי שהלך לחנות וראה שם ספרי אפיקורסות: "אם יטלם וישרפם?" והשיב הגר"ח שלפי ה'חזון איש' – "ישרפם ופטור מלשלם". אבל הוסיף להעיר שבכה"ג "צריך זהירות לכל יתפסוהו". (כ"כ בספר 'דרך שיחה' – דברים שנאמרו על ידי הגר"ח קניבסקי והובאו לדפוס ע"י תלמידו הגר"צ יברוב שליט"א (בני ברק, תשס"ד) – ריש עמוד רחצ, ע"ש).

70. "כותב שחז"ל הקדושים יכולים ח"ו לטעות במילי דעלמא ... וכהנה כל הספר מלא בכפירה גמורה, ואפילו הדברים שאינם כפירה גמורה, מכל מקום הקורא בהם ומקבל דבריו סופו להיות כופר גמור" (מלשון הרה"ג ר' אלי' דוב וכטפריגל שליט"א ראש ישיבת 'סאוט פולסברג' בארצות הברית המצורף לחתימתו על החרמת הספרים).

71. "בעניני ספה"ע ושבעות – דברים שנשמעו בסגל חבורה של חברים מקשיבים" ע"י הרב שפירא "ונלווה אליו ספר ליקוט קדושת התורה" להרב ראובן מרדכי שמעלצער (ארץ ישראל, תשס"ו), עמוד סח, הערה פז.

72. ריש להעיר שהשיטה המיוחסת להגרש"ר הירש, לפיה אין (ומעולם לא הי') בנמצא בע"ח שנבראו מן האדמה ומן האשפה וכיו"ב, סותרת לכאורה מה שדיכר הכתוב (פ' שמיני יא, מד) "ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ", וביארו חז"ל (בתו"כ עה"כ), שכוונת התורה היא לשרץ "שאינו פרה ורבה", ולדעת הרמב"ם ה"ה אחת מתרי"ג מצוות התורה, וכמ"ש בספה"מ"צ (מל"ת קעז ועד"ז בהל' מאכא"ס פ"ב הי"ג): "הזהירונו מאכילת השרצים

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

ישראל, שלא עשאוני אשה, שלא עשאוני בור. רב אחא בר יעקב שמעי' לברי' דהוה קא מברך שלא עשאוני בור, אמר לי' כולי האי נמי [דמשבחת נפשך דאינך עם הארץ. ל"א, כולי האי נמי, בשלמא עובד כוכבים ואשה הואיל ולא בני מצוה נינהו שפיר מברכת, אלא בור בר מצות הוא]. אמר לי', ואלא מאי מברך [להשלים שלש ברכות דרבי מאיר], שלא עשאוני עבד, היינו אשה [דאשה נמי שפחה לבעלה כעבד לרבו. ל"א היינו אשה דלענין מצות אשה ועבד שוין דגמרינן לה לה]. עבד זיל טפי [אפילו הכי מזולזל העבד יותר מן האשה ל"א זיל טפי כלומר זיל והוסיף ובירך שלא עשאוני עבד כדי להשלים]. עכ"ל הגמרא ופירוש רש"י עלי'.

והנה בשני התלמודים ובספרי הגאונים לא הוזכרה כלל ברכת 'שעשני כרצוני' שאומרות נשי דידן האידנא, וברכה זו נמצאת לראשונה בספרי הראשונים, וכדאיתא בספר אבודרהם בסדר ברכות השחר כביאור ברכת 'שלא עשני אשה': "... והשלישית שלא עשני אשה, מפני שאינה מצווה במצות עשה שהזמן גרמא ... האשה דומה לנכנס שלא ברשות. ועוד, שאימת בעלה עלי' ואינה יכולה לקיים אפילו מה שנצטווה. והנשים נוהגות לברך במקום שלא עשני אשה, שעשני כרצוני, כמי שמצדיק את הדין על הרעה הבאה עליו", עכ"ל. ובטור אר"ח סימן מו איתא: "ונהגו הנשים לברך

מהעורכים הראשיים של התלמוד מהדורת שוטנשטיין ('ארטסקרול'), הביע את דעתו שהנוקט כשיטה המיוחסת להגרש"ר הירש [ועוד⁷³] אין מזניחין אותו, וטוהר את החיבורים הנ"ל ששרפוס חכמים.⁷⁴ אמנם רוב החרדים לדבר ה' קיבלו עליהם את פסקיהם של הרבנים, ובראשם הגרי"ש אלישיב שליט"א, שדחו בשתי ידיים את השיטה שחז"ל לא ידעו מחיזו דהאי עלמא יותר מחכמי אוה"ע בימיהם. וכיון שאלו מאמינים בני מאמינים הם שכל דברי חז"ל יסודותם בהר סיני וכיו"ב⁷⁵ ואין בהם שום דופי ח"ו, נמצא שמכשול גדול טמון עבורם במשניות 'ארטסקרול' ובתלמוד מהדורת 'שוטנשטיין' שבהם ציינו לעיין בדברי הגרש"ר הירש הנ"ל שדברי המשנה ששנה רבינו הקדוש לא נשנו אלא מחסרון ידיעה ועל יסוד חכמי אוה"ע אשר טחו עיניהם מראות ח"ו. ויתכן שמחמת זה וכיו"ב טענו הרבנים הנ"ל שיש להתרחק מ'ארטסקרול', כי לאו כו"ע כר"מ נינהו שיוכלו לברך את הפרי מתוך הקליפה, ושמא ישתו התלמידים וימותו ר"ל.

אח"ח 1234567

השמטת דברי הראשונים והמרתם בפירושים 'מודרניים'

טו) זה לשון הגמרא עם פירוש רש"י (בחצאי ריבוע) במס' מנחות מג, סע"ב - מד, רע"א: "תניא, הי' רבי מאיר אומר, חייב אדם לברך שלש ברכות בכל יום, אלו הן: שעשאוני

73. ראה במקומות שצוינו במשניות ארטסקרול הנ"ל הערה 62 כתנאי דמסייעי לשיטת הגרש"ר הירש.

74. בהסכמת הרה"ג ר' חיים זאב הלוי מלינוביץ שליט"א לאחד מהספרים המוחרמים נאמר שגישתו של המחבר להביא 'דיעות מורכבות' בניגוד להרגיל בכגון דא [להביא רק דיעות 'פשוטות וקנסרביטיות'] ראוי לשבח והיא 'נאמנת להשקפת התורה האמיתית'. ולאחרי שהגדולים הנ"ל (הערה 68) החרומו את הספרים חזר הרב מלינוביץ שליט"א ופירסם מכתב 'לאחינו כל בית ישראל בכל מקום שהם' לחזק את ידי מחבר הספרים, אשר לפי דעת הרב מלינוביץ, ה"ה 'ממזכי הרבים' בספרים הנ"ל וה'השקפות' שבתוכם נאמנות לדעת תורה.

75. ראה, לדוגמא, שו"ת נודע ביהודה מהדו"ת, יו"ד סימן ל': "ואני אומר, וכי בליסטרי או קניגי הי' [השלטי גבורים] שידע תמונות כל הדגים שבעולם ליתן סימן לטהורים? ומי יכול לדמות את עצמו לבעלי התלמוד שכל דבוריהם הי' ברוח הקדש והיו מקובלים איש מפי איש עד משה רבינו מפי הגבורה". [וראה באו"א קצת 'שם הגדולים' להחיד"א, מערכת ספרים, אות ה ספ"ב]. וראה גם שו"ת 'צפנת פענח' (דווינסק) ח"א סי"ד; 'צפנת פענח' על הרמב"ם הל' שבת פ"י הכ"ה (בהשמטות); 'אגרות קודש' למרן הגה"ק מליובאוויטש זי"ע ח"ג אגרת תצה (עמוד קכד); 'לקוטי שיחות' חכ"ג עמוד 34 ועמוד 36.

וראה גם שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ב סימן ע' ובענין תופעה טבעית בחוכיות הגוף: "דבר כזה שלא נראה לשום איש

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

כמלאכים? התירץ אינו צריך לפני ולפנים: מפרשי 'ארטסקרול' רצו להלוך כנגד רוחן של אנשים ונשים מודרניים שלא תהי' דעתם נוחה מפירוש האבודרהם והטור הנ"ל, ובכלל, מכל העדר 'שוויון זכויות' לנשים, וע"כ שיכלו את ידיהם ועשו בתוך תוה"ק כבתוך שלהם: (א) הציגו כ'דבר פשוט' שנשים מברכות ברכה מקבילה לברכת 'שלא עשני אשה' כדי שיחדיו יהיו תואמים; ויתירה מזו (ב) השמיטו את פירוש הראשונים ופירשו מדעת עצמם היפך ממ"ש כל הראשונים והפוסקים: שברכת הנשים 'עדיפה' מברכת האנשים כי באה להודות לה' על מעלת הנשים כלפי האנשים! ו(ג) מטעם זה יצאו מגדרם והשמיטו גם את פירוש רש"י שכתב "דאשה נמי שפחה לבעלה" – כי שמועה זו אינה 'נאה' בעיניהם ר"ל.⁷⁷

אבל לכאורה בכגון דא, הרי העלמת כוונת הברכה המבוארת בראשונים [ושמדבריהם נראה שהיא היתה כוונת מתקני הברכה] ה"ה כעין סילוף דברי התורה ח"ו.⁷⁸ וע"כ נ"ל דאף אם יטענו מערכת 'ארטסקרול' שכוונתם רצוי' בזה שפירנסו את ברכת 'שעשני כרצוני' בפירוש חדש כדי למצוא חן בעיני הנשים בדורינו, מ"מ ברור הדבר שמעשיהם בלתי רצויים, כי איך אפשר לעקור את פירושי הראשונים ממקומם ולהחליפם בפירושים חדשים כדי לקרב את התורה אל הבריות, ואין

שעשאני כרצוני, ואפשר שנוהגים כן שהוא כמי שמצדיק עליו הדין על הרע". ובלבוש שם ס"ה כתב בזה"ל: "... ואח"כ מברך שלא עשני אשה, שאע"פ שהיא טובה ומעולה הרבה מן העבד מ"מ אינה חשובה כמו הזכרים בישראל כו', ואשה כו' מברכת שעשאני כרצוני והיא כמו שהיא מצדיקה עליה את הדין על הרעה".

והשתא נייתי 'תלמוד בבלי מהדורת ארטסקרול' (דפוס 'מסורה' ה'תשס"ג) ונחזי אנן מה עשו עם דברי הגמרא אלו. (א) על התיבות "היינו אשה" השמיטו לגמרי פירוש הראשון של רש"י "דאשה נמי שפחה לבעלה כעבד לרבו", ולא הביאו אלא פירוש השני של רש"י (כמצויין בדבריהם שם בהערה 47); (ב) הביאו (בהערה 43) כדבר הפשוט, ומבלי לציין המקור לכך, שאשה מברכת 'שעשני כרצוני' מבלי להעיר שברכה זו מקורה לאחרית חתימת התלמוד והיא שנוי' במחלוקת [ועד היום הזה ישנן נשים שאינן נוהגות לאמרה – עכ"פ בשם ומלכות]; (ג) והוא העיקר: השמיטו לגמרי את פירוש האבודרהם והטור (=המקורות הראשונים) לברכת 'שעשני כרצוני' ובמקום זה כתבו שהנשים 'נבראו [באופן שהן] קרובות יותר לשביעת רצוני של הקב"ה ועל כן הן מברכות שעשני כרצוני'.⁷⁶

וכאן הבן שואל: למה זה נטו עורכי 'ארטסקרול' מפירוש רש"י ומדברי הראשונים

⁷⁶ "they were created closer to G-d's ideal of satisfaction. They express their gratitude in the blessing for having made me according to his will", שעשני כרצוני.

בפירוש 'ארטסקרול' ציינו למ"ש בספר 'עולם התפילות' להרב אליהו מונק (מוסד הרב קוק, ירושלים תשנ"ד), עמוד לו שכתב בזה"ל: "...ברור זה אומרת האשה היהודייה בכל בוקר ובוקר את הברכה שעשני כרצוני, לא רק מתוך הכנעה סבילה כקבלת החלטת ה' שאין אנו רשאים למרוד בו, כי אם ברגשות חיוביים בהחלט בתורה עמוקה ובשמחה כנה שבוראה עשה אותה כרצוני כלומר כפי הרצון והחסד שלו יתברך בצורה שמצאה חן בעיניו ושרוחו נוחה הימנו [שכן המילה רצון משמעותו הסכמה, הנאה ונחת רוח כמו יהיו לרצון אמרי פי".

אבל מובן וגם פשוט הוא שאין דבריו מהווים מקור לפירוש 'ארטסקרול' הנ"ל. ובכל אופן, אין זה מצדיק את ההשמטות והסילופים שעשו בגמרות ארטסקרול וכמבואר בפנים.

⁷⁷ גם בסידור מהדורת 'אהל שרה' ['קרבן מנחה'], הוצאת 'ארטסקרול' תשס"ה, עמוד 12 ואילך העלימו והכחישו את דברי רבותינו הראשונים, והביאו מטעמים חדשים כביאור הברכה, כדי שלא להבעית את נשי ובנות ישראל כאלו אשר ריעותיהן הן היפך 'דעת תורה'.

⁷⁸ וגם יתכן דכיוונו שנתקנה ברכה זו שיש בה כיום של צירוף הדין. הרי נתחדש במנהג ישראל זה דיש לאשה

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

ישראל וחכמיהם [המקובלים גם ע"י עורכי 'ארטסקרול'] התנגדו בתוקף לאמירת התפלה [שנתקנה ע"י הציונים] לשלום ממשלת המדינה ["ראשיה ויועציה"⁷⁹ כו'] בכלל,⁸⁰ והם נתנו יד להמורדים בדעת גדוליהם וחכמיהם. ועוד, כי ידוע בשער בת רבים שישנן שתי נוסחאות להתפלה לשלום מדינת ישראל: האחת, שמכנה את המדינה בשם התואר "ראשית צמיחת גאולתנו"; והשני, שאינה גורסת תיבות אלו. ובמקום 'בחירת הרע במיעוטו' הוסיפו 'ארטסקרול' חטא על פשע בקביעת הנוסח שמכנה את המדינה בשם "ראשית צמיחת גאולתנו", שיטה שאין 'דעת תורה' סובלתה,⁸¹ ולדעת כמה גדולי ישראל

להכחיש מ"ש בתורה שלימה שלנו אפילו כדי לעשות נחת רוח לנשים.

'ראשית צמיחת גאולתנו'

טז) בידי הוה עובדא: פעם אחת הוצרכתי לנסוע למרחקים, ובש"ק בבוקר נכנסתי להתפלל בביהכנ"ס שבעיר, אשר כל הסידורים שהיו שם נדפסו ע"י 'ארטסקרול'. ובהגיע עידן צלולתא לשלום קהלות הקודש וכו' הסתכלתי בסידורי, נשתוממתי על המראה וחיל ורעדה אחזתני; בסידור זה הדפיסו באותיות גדולות תפלה לשלום "מדינת ישראל ראשית צמיחת גאולתנו"! ר"ל.

שחים רעות עשו אנשי 'ארטסקרול' בזה: חדא, כי הלא המפורסמות אי"צ ראי' שגדולי

¹²³⁴⁵⁶⁷אח"כ

79. להעיר משו"ת אגרות משה יו"ד ח"ב סמ"ה: "במדינת ישראל ... הנהגת המלכות דשם שהיא בעוה"ר אצל כופרים ומומרים ... שלא מתחשבים עם כל איסורי התורה החמורים ביותר והמפורשים בגמ' ובקראי ... מינוי כופרים ורשעים ודאי אינו כדן התורה כמפורש ברמב"ם פ"א ממלכים ה"ז וכל מי שאין בו יראת שמים כו' אין ממנן אותו למינוי מן המינוין שבישראל כו' וכ"ש שכופרים ורשעים אין ממנים לשום מינוי". וראה גם שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סס"ט. ובכ"מ.

ויש להעיר, שה'חזון איש' סבר שאין מדינת ישראל נחשבת כמדינה חוקית שמחוייבים לציית לחוקי' אלא כ"מוכס העומד מאליה", כממשלת לסטים וגזלנים. ראה שו"ת מנחת יצחק ח"ט סוף סימן ק"י "בענין הפרשת תרומ"מ מפירות שביד השלטון (=מדינת ישראל)": "... וכבר אמרו בשם הגאון החזון איש ז"ל דמדינה זו דינו כמוכס העומד מאליה" (ראה ב"ק קיג, ע"א. רמב"ם הל' גזילה פ"ה ה"א. טושו"ע חו"מ סשס"ט ס"ו). וראה גם שם סימן קיב. [וראה גם שו"ת קנה בושם להגר"מ בראנדסדארפער ח"ב (ירושלים, תשנ"א) סימן קא אות א "בהשלטון הקיים כעת כאן בארץ ישראל ... לא שייך בהו דינא דמלכותא דינא ואינם אלא קבוצת גזלנים שהשתלטו על אנשי המדינה ... גם הממונים שלהם שנתמנו על ידם אין דינם כנתמנו בערכאות של גוים עפ"י המלך אלא כעושה עצמו אפטרופוס מאליה ואין במעשיו כלום". ויש להאריך בזה. ואכ"מ].

80. גם להעיר משיטת ה'מנחת יצחק' בתשובותיו ח"י סימן יו"ד בא"ד, ש"כל עצם הקמת המדינה, היא כפירה גמורה בביאת המשיח וזהו נגד התורה, בהעברה על שלוש שבועות שהשביע הקב"ה את ישראל שלא יעלו בחומה ושלא ימרדו באומות ולא ידחקו את הקץ כאשר מבואר היטב בספח"ק ויואל משה"; "כל עיקר יסודה של המדינה היא בעבירת העברה על הג' שבועות המבואר בכתובות (דקי"א ע"א), כאשר מבואר כ"ז באריכות בספח"ק ויואל משה מאמר שלש שבועות ונגרמו עי"ז אבדות נפשות רבות למאות ואלפים בעוה"ר" (ליקוטי תשובות – מנחת יצחק סימן קי ס"ג). וראה בארוכה ויואל משה' (ברוקלין תשכ"א) מאמר שלש שבועות, ושם סע"ז (עמוד צג). ועוד.

81. כמ"ש כו"כ גדולי ישראל ומהם: הגאון ר' אלחנן וואסערמאן הי"ד (קובץ מאמרים, תל אביב תשכ"ג, עמוד צב); החזון איש (ראה 'פאר הדור' ח"ד, תל אביב תשכ"ז, עמוד רלו) והקהלות יעקב זצ"ל (ראה כהערה הבאה). ועוד. וראה בקונטרס 'בעיות הזמן בהשקפת התורה' להגר"מ שטרנבוך שליט"א (ירושלים תשכ"ט), מאמר ג' עמוד 31 ואילך. מאמר זה נדפס עוה"פ בסוף ספרו 'תשובות והנהגות' ח"ד ושם הביא מ"ש הגרי"ז מבריסק זצ"ל שעוון חמור הוא לקשר את המדינה עם צמיחת הגאולה, ע"ש. וראה גם 'בעיות הזמן' להגר"ר גרוזובסקי זצ"ל (בני ברק, תשל"ב) עמוד קמג ואילך ובספר 'בין ששת לעשור' להגר"ש וולבה זצ"ל (ירושלים, תשל"ו) בהקדמתו (עמוד יא).

ומרן הגה"ק מליובאוויטש זי"ע האריך בענין זה בכ"מ, וכתב שאלו התועים "בפירוש המאורעות דשנים אלו, ד' יכפר בעדם, ומפרשים המצב כאתחלתא דגאולה...", הנה – "עי"ז דוחין את הקץ ח"ו, נוסף ע"ז שהדברים ע"ד אתחלתא דגאולה בזמן זה מביאים לקולא בקיום התומ"צ" (אג"ק ח"י אגרת ג'קד). ובמק"א כתב: "נמצאים עתה בגלות חשך כפול ומכופל עוד יותר מדורות שלפנינו, כיון שכמה מגדולי ישראל הלכות למנוחות וכו' ולא די בהחשך מצד עצמו, הנה נתקיים גם החזון דשמים חשך לאור ואור לחשך" (אג"ק חט"ו אגרת ה'תשנב); "כאשר נמצא הוא באה"ק ת"ו

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

ה"ה בגדר כפירה בשלושה עשר עיקרי הדת ממשי.⁸²

וכאשר קרה לי מקרה בלתי טהור הנ"ל, קיימתי בעצמי מה שאמרו חז"ל 'דאגה בלב איש ישיחנה לאחרים', ולתדהמתי הראוני שכבר מזמן (בשנת תשד"מ) הוציאו 'ארטסקרול' ספר 'מדריך לגבאי' ובו כל מיני תפלות וברכות הנחוצות לגבאי בתי כנסיות ובתי מדרשות, תמידין כסדרם ומוספין כהלכתם, ובתוכו (בעמוד 26) 'תפלה לשלום מדינת ישראל' ראשי ויועצי וכו', בה תיארו את מדינת ישראל כ'ראשית צמיחת גאולתנו' ר"ל! הרי שזה יותר מעשרים שנה ששנו ושילשו באוולתם למרוד ב'דעת תורה' ולמרות את פי גדולי; לגנוב דעתם של היהודים החרדיים ולהכשיל יהודים כשרים המתפללים לפי תומם במחשבת מעל ומרי, בראותם שגם 'ארטסקרול', שיש להם גושפנקא של הרבנים החרדיים לדבר ה', מדריך אותנו, בדיעותיהם המצוינות לרעה, להתפלל עבור 'מדינת ישראל ראשית צמיחת גאולתנו'!⁸³

בקיצור: ראשי 'ארטסקרול' הדפיסו סידורים ו'מדריכים' לאלפים ולרכבות ובתוך כ"א מהם קבעו לדורות דברים שלפי דעת גדולי ישראל [אשר הם בעצמם צ"ל סרים למשמעתם] מוקצים הם מחמת מיאוס [אם לא בגדר כפירה ומינות ממש ר"ל]. נקל לשער שכו"כ יהודים חרדיים תמימים שסומכים על חזקת כשרותו של 'ארטסקרול' נכשלו ע"י סידורים הנ"ל; התפללו בסידור שי"ל מתח"י 'ארטסקרול', [מוסד המתיימר להתנהג אך ורק על פי 'דעת תורה'], ונפלו כסומא בארובה לתוך 'תפלה' הפוסקת שמדינת ישראל – מדינה שכתבה על קרנה שאין לה חלק באלקי ישראל – היא היא ראשית צמיחת גאולתנו!⁸⁴

והנני להעתיק בזה 'דעת תורה' ברורה ממ"ש הגאון ר' אלחנן וואסערמאן הי"ד זצ"ל שאמר בכנסי' גדולה שהתקיימה במארינבאד, "כשאנו נגשים לבחון את יחסנו למדינה היהודית" שאינה מתנהגת ע"פ דת תורה"ק,⁸⁵ וזה לשונו: "מכיון שנמצאים אנשים יהודים שומרי תורה האומרים שזה אתחלתא דגאולה

דברים כדברונות כתב רבינו זי"ע במכתבו אל אחד מגדולי הרבנים באה"ק (לקוטי שיחות חט"ו עמוד 491 ואל"ך), וזלה"ק: "הכרזת 'אתחלתא דגאולה' – ענין של סכנה. כי... כל פעם שקם משיח שקר והסית ומשך את מישוהו אחריו – נסתיים הדבר בקרבנות ר"ל. על דרך זה הוא גם בנוגע להראיון שהגאולה כבר התחילה", ע"ש בארובה. ואכ"מ.

82. הנה הגאון בעל 'קהלת יעקב' כתב ('קריינא דאגרתא' ח"א, בני ברק תשמ"ו, עמוד רכ, סימן רג): "גם לענ"ד אפילו מי שחושב שזה אתחלתא דגאולה, אע"פ שבאמת אינו כן כי הוא שינוי מגלות לגלות מר יותר שהאומות בדורות האחרונים עכ"פ לא התערבו בענינים של שמירת הדת משא"כ הני חפשים ר"ל, מ"מ מי שסובר שהשינוי משלטון נכרים לשלטון חפשים ורשעים מזרע ישראל הוא אתחלתא דגאולה אינו אלא טועה אבל לא רשע ח"ו שיהא מותר לדבר עליו לשון הרע ולבזותו ברבים". וצ"ע אם מ"ש כן הוא מפני שסובר שהשיטה שהמדינה היא אתחלתא דגאולה היא רק 'טעות' ושטות בעלמא [ולא כפירה בעיקרי הדת], או דהוא משום דס"ל דאפילו אם השיטה היא בגדר כפירה ממש, מ"מ כיון דהרבה מהמאמינים בשיטה זו הם 'כופרים בשוגג' ע"כ אינם נידונים כרשעים וכמינים ואפיקורסים. ויש להאריך בזה. ואכ"מ.

83. ויש להוסיף, שלכאורה, לפי 'דעת תורה', הרי בספר 'מדריך לגבאי' עשו עוולה גדולה יותר מאשר בהדפסת הסידור הנ"ל; כי נוסף ע"ז שאפשר לקנות גם סידורי ארטסקרול הנקיים מ'ציונות', הנה לאחר החיפוש נוכחתי לדעת שבסידור ה'ציוני' ישנו מאמר פתיחה להקדים את פני הרעה, כי בו ביארו שסידור זה נעשה במיוחד עבור אלו ש'מדינת ישראל' חביבה להם וכו', וע"כ אם יקרא הקורא בזה המאמר יוכל להמלט מן הציונות טרם יקנה את הסידור ויתפלל ממנו. אבל בה'מדריך לגבאי' הנה, נוסף ע"ז שכמדומני לא הדפיסו כי אם מדריך אחד אשר בו 'שיתפו ש"ש וד"א', הרי אין שום אזהרה ורמז בתחלת הספר וכיו"ב כדי שיוכלו הקונים להתרחק מן המכוער והמתועב אצלם טרם יכניסו אותו לבתי כנסיותיהם. וק"ל.

84. י"א שבאמת אין מחברי 'ארטסקרול' מאמינים בשיטות ציוניות כלל, ולא הדפיסו את הסידורים והמדריכים אלא משום דררא דממונא דאית בהו; כי רבים הם התועים המבקשים לקנות – ובכסף מלא – סידורים עם 'תפלה לשלום המדינה' [ובנוסף 'ראשית צמיחת גאולתנו' דוקא]. אבל אין בכ"ז כדי הצדקה למעשיהם, שהרי פשוט שאסור לעבור על לפני עור, מסייע לידי עוברי עברה, [הסתה לרבר עברה], וחילול ש"ש בפרהסיא כדי להרוויח ממון!

85. דבריו נדפסו בקונטרס 'למהותה של תקופה', נספח לספר 'קובץ מכתבים... מאת רבותינו גדולי ישראל' (מהדורא שני, בני ברק תשמ"ב) עמוד כז. ובכ"מ.

<http://www.otzar.org> הדפס מאתר אוצר החכמה

על הפרק

עז

הסידור מהדורת 'ארטסקרול'! כמה יראים ושלמים הוסתו והודחו והלכו אחרי ההבל, למחצה לשליש ולרביע עכ"פ, בראותם שרבני 'ארטסקרול', שאומרים שכל מעשיהם אינם אלא ע"פ חכמים, מכריזים קבל עולם ומלואו שיש מקום בראש יהודי להאמין שהמדינה הציונית היא היא ראשית צמיחת גאולתנו ^{1234567 ת"ח} רחמנא ליצלן! ⁸⁶

והנה, כפי הנראה, הגדרת מדינת ישראל כ'ראשית צמיחת גאולתנו' לא הובאה בתוך 'הגמרות ארטסקרול' ⁸⁷ אבל עלובה היא העיסה שנחתומה מעיד עלי. וכיון שנתברר לנו כמאה עדים שהעומדים בראש גמרות אלו פנו עורף לגדולי ישראל אשר מפיהם אנו חיים, ונתפסו בהשקפות שלקטו בכרמים זרים, הרי

עלינו להודיע להם דעת תוה"ק שאין זה כי אם אתחלתא דגלות. מאי משמע? היהודים הלא כבר נמצאים כאלפים שנה בגלות, ומהי האתחלתא, כוונתי לגלות היבסקציה [כינוי למדינת הציונים, ע"ש]? גלות כזה לא הי' ליהודים עד היום! אחד מגדולי הגאונים שבדור הזה אמר לי בימים האחרונים, כשאני שומע אומרים שזה אתחלתא דגאולה, נעשה בשרי חידודים... צרת המדינה היהודית היא הצרה היותר גדולה, ע"ש בארוכה.

וכאשר הראיתי את סידור ארטסקרול הנ"ל לרב אחד מהחרדים לדבר ה' צעק במר נפשו בזה"ל: "כמה יהודים פשוטים שאינם יודעים בין ימינם לשמאלם דיברו שקרים וכזבים לפני ה' מדי שבת שבתו – והכל בסיוע ובעידוד של

⁸⁶ ויש להעיר ממ"ש בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ב סי"ז, ש"במתפלל מתוך סידורים שנעשה בהן עבירה, כשיודע המתפלל מזה, יש טעם גדול לומר שאינה תפלה כלל" משום דינא ד'אין קטיגור נעשה סניגור', ע"ש, [אם כי "למעשה אין לו לחזור ולהתפלל דכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה והוי מעוות לא יוכל לתקן"]. וגם בשאר ספרים שנעשה עבירה בהדפסתם, כתב באג"מ ש"י לאסור [להשתמש בהם] דהמצוה של לימוד התורה נמי יש להיות בלא קטרוג וגם הא צריך סיעתא דשמיא להבין דברי תוה"ק כו' ואם יהי' קטרוג ח"ו במצות הלמוד גופה הרי יהי' עכוב מלהתברך בסיעתא דשמיא. [נראה בספר 'דרך פקודין' (להגה"ק רצ"א מדינוב זצ"ל) מל"ת י"א בהגה"ה בשו"ה ג: "שמעתי מגדול אחד שיש בידו קבלה כשיש בבית איזה ספר מספרי המינים הללו אסור לספר דברי תורה כי היא עבודה זרה ממש, ועבודה זרה היא כמו צואה, צא תאמר לו' [ע"פ ישעי' ל, כב; שבת פ"ט מ"א וע"ז פ"ג מ"ו], ומסתבר הוא"].

⁸⁷ והנה בתלמוד בבלי מסכת מועד קטן' מהדורת 'שוטנשטיין-ארטסקרול' באנגלית (דפוס 'מסורה' ה'תשנ"ט), דף כו ע"א הערה 43 ציינו (בקשר לחיוב קריעה על ערי יהודה וירושלים בזמן הזה) לדברי הגרמ"פ באג"מ או"ח ח"ה סל"ז וז"ל: "עתה שבחסדי השם יתברך אין מושלים האומות על ערי יהודה ועל ירושלים, והם גם מיושבים, הוא טעם גדול שלא לקרוע, אף שעדיין לא באה הגאולה ע"י מלך המשיח ואנו מתפחדים מהאומות, אין לקרוע". ונכ"כ לצדד בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' ע' (אות יא), שבזמן הזה אי"צ לקרוע על ירושלים העתיקה "מאחר שהיא... כנוי לתפארת ואינה עכ"פ ברשות האומות", רק שסיים שם בהסתייגות "אם איכא חלק מירושלים ברשות האומות – אף אם נבנו יפה – צריך לקרוע". והנה בוודאי לא נעלם ממדפיסי הגמרות 'ארטסקרול' שרוב פוסקי דורינו [ובראשם הגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל בשו"ת מנחת שלמה ח"א סו"ס עג; ויבלחט"א הגאון ר' שמואל הלוי וואונער שליט"א בשו"ת שבת הלוי ח"ז סע"ח. ועוד] סברו שחייבים לקרוע על ירושלים בזה"ז (וכפי שצינו בעצמם בתלמוד בבלי מסכת מועד קטן' מהדורת 'שוטנשטיין-ארטסקרול' בלה"ק, כו, ע"א הערה 41), כי אע"פ שהעיר ירושלים נמצאת תחת שלטון ממשלת מדינת ישראל עדיין היא נחשבת כירושלים בחורבנה. וא"כ, אף שהגרמ"פ רב גובר' ופליג עליהו, מ"מ נתקשיתי למה זה השמיטו בגמרא האנגלית את דברי שאר הפוסקים אשר מפיהם אנו חיים וצינו רק לדברי הגרמ"פ, אין הדבר אומר אלא דרשני! ואולי י"ל שגם בזה רצו העורכים הכלליים של ספרי 'ארטסקרול' למצוא חן בעיני היהודים הציוניים ואמתחות כספיהם, וע"כ לא רצו לציין [בגמרא שהדפיסו בשפה המדוברת בארה"ב], לשיטות הדורשות בגנותה של ממשלת מדינת ישראל.

לכללות ענין חיוב קריעה על עיה"ק ירושלים תיובכ"א בזה"ז – ראה גם אגרות רבינו הגה"ק מליובאוויטש זי"ע חט"ו, אגרת ה'תשעד; שו"ת דברי יואל (להאדמו"ר מסטמאר זצ"ל) או"ח סימן ל' ס"ו [הנה ודאי דלא עדיף עכשיו, אלא אדרבה גרוע עכשיו באותה הממשלה כמבואר בזה"ז הקדוש כמה פעמים דגלות הערב רב קשה יותר מגלות האומות, ואין להסתפק בזה [על חיוב הקריעה בזה"ז] בעוה"ר"]. וראה גם ספר 'בירור הלכה' להגרי"א זילבר שליט"א או"ח ח"ג (בני ברק, תשמ"ג) סוף סימן תקס"א (עמוד שז); 'זכרון בצלאל' להרב שריה דבליצקי שליט"א (בני ברק, ה'תשל"ז) על יו"ד שש"מ סל"ח (עמוד קמד); 'ארחות רבנו בעל הקהלות יעקב' (להרב ישעי' הורביץ, ב"ב תש"ן) עמוד שיח ואילך. ועוד. ויש להעיר ממ"ש בשו"ת משנה הלכות ח"ו סימן קי. ואכ"מ.

<http://www.otzar.org> הדפוס מאתר אוצר החכמה

כבר איתרע חזקת המו"ל וע"כ יש לחשוש פן
טמנו בין השיטין, זעיר פה זעיר שם, דברים
שהם היפך 'דעת תורה' האמיתית.⁸⁸ אח"ח 1234567 סיג ופגם עד יצא כנוגה צדקתן.

סוף דבר

והנה בכל מאמרנו זה דברנו מעריכת
תרגומים ופירושים חדשים לגמרא בלשון
הקודש, ועדיין צריכים אנו לדון בענין הגמרות
המתורגמות ומבוארות באנגלית ובשאר
לשונות, ובדוגמת התלמוד מהדורת
'ארטסקרול' באנגלית. ועל כך ניחד את
הדיבור במאמר הבא בעזרת הא-ל יתברך
ויתעלה.

יז) יש באמתחתי דוגמאות לרוב מהשקפות
זרות ל'דעת תורה' הטהורה המצויות בספרי
'ארטסקרול' – תקצר היריעה מהכילם. אמנם
קיי"ל דבתלתא זימני הוה חזקה, ועל כן די
בשלש דוגמאות הנ"ל להורות שהתבן מעורב
עם הבר בספרי 'ארטסקרול'. ועל כן נראה
ש'גמרות ארטסקרול' טעונות בדיקה בייג נפה

88. וע"ד מ"ש בשו"ת באר משה ח"ח ס"ג אות ב' ע"ד "הנפתסים בדעה נפסדה של הציונים והמסרחים"
ש'בוודאי ובוודאי אסור לומר דבר שמועה בשמם בבית המדרש וק"ו שאסור להזכיר שמם בספר לזכר עולם", ושם
אות ג' כתב "שכמו שאסור ללמוד מהם פה אל פה כמו כן אסור ללמוד מספריהם. . ואין לחלק ולומר דדוקא מפיהם
אסור ללמוד שמא ילמוד ממעשיהם ... משא"כ הלומדים מספריהם אין שום חשש שילמוד ממעשיהם זה טעות מוחלט:
חדא, דשפיר יש לחוש שילמוד ממעשיהם אחר שיראה בספר גדלותו בחזרה יטעה ויאמר שבוודאי בכחו הגדול ביר
ששרי להיות מהציונים או מהמסרחים וכיצ"ב, או למשל מי שילמוד מספר שמחברו ראש ישיבה באיזה ישיבה
יוניווערזיטי ויראה רוב בקיאותו בתורה, ח"ו יאמר בוודאי שרי להיות ממחנכי ישיבה יוניווערזיטי ושרי ללמוד שם
מאחר שרב גדול בתורה כמותו עומד בראש, שבאמת פיגול ומתועב הוא לנו כידוע ומפורסם. הא חדא, ועוד, דהא
המחבר בספרו יכול לטמון תחת אחת השיחים כלאחר יד כביכול מסיח לפי תומו דעות נפסדות שלו ויהיו נמשכין
אחריו ח"ו".

אבל יש להעיר, שלכאורה, גם לדעת ה'באר משה', הר"ו לענין הלימוד מתוך חיבורים כאלו, אבל לענין שריפתם
יש להעיר ממ"ש בשו"ת שבט הלוי ח"ג יו"ד סימן קמו בנוגע ל"מי שהוא מקיים תורה ומצות אלא שיש לו דעה
חיצונית שזרה ואסורה לנו לדרך אבותינו ואנו מחליטים להתרחק מהם ומהמוגם" – ד"אין בכוחינו לשרוף סחור"מ
שכתב הנ"ל או ספריו (אם לא שיש שם דעה כוזבת נגד תורה שבכתב או שבע"פ המסור לנו) ולאבד שמות הקודש
אם לא שנתאספו חכמי ישראל וגזרו זה דרך גזרת נדוי ע"ד המבואר בחולין י"ג ושו"ע יו"ד סי' של"ד. וראה שו"ת
מנחת יצחק ח"ו סימן קיא מה שהעיר על דברי בעל 'שבט הלוי'. [וראה גם שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ב סק"ה; שם
סקי"א; שם סקל"ז; יו"ד ח"ג סקט"ו; יו"ד ח"ד ס"ג אות ב. ואכ"מ]. אוצר החכמה

החילוק בין חנוכה לפורים

והי' אומר מהר"ם וכו' ואיכא למידק היא גופא קשה למה לא קבעום למשתה
ושמחה כמו בפורים ונראה דבפורים עיקר הגזירה היתה לפי שנהנו מסעודתו
וע"כ נגזר עליהם וכו' את הגופים שנהנו מאכילה ושתייה של איסור ושמחה
ומשתה של איסור וכשעשו תשובה עינו נפשותם וכמ"ש אסתר לך כנוס וכו' ואל
תאכלו וכו' ג' ימים וכו' ולפיכך קבעום למשתה ושמחה לזכור עיקר הנס אבל
בחנוכה עיקר הגזירה היתה על שנתרשלו בעבודה וע"כ היתה הגזירה לבטל
מהם העבודה כדתניא בברייתא שגזר עליהם לבטל התמיד.

(ב"ח סי' תרע"א)

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

אה"ח 1234567

איצור החכמה

דבר הלכה

תשובות וברורים

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר איצור החכמה